

Recenzie a anotácie

K w i a t k o w s k i, P. – S m o l a k, M. *Poznań School of Legal Theory*. Leiden – Boston : Brill Rodopi. 2020, 424 s., ISBN 9789004446366*

Holandské vydavateľstvo ponúka v angličtine reprezentatívny výber prác jedného zo smerov poľského právneho i širšieho spoločenskovedného myslenia. Intelektuálne dianie u našich severných susedov bolo a je také bohaté, že sa v jeho rámci rozvinuli v kontakte so svetom relatívne samostatné školy či smery a Poliaci ich s oprávneným sebavedomím prezentujú v zahraničí. Táto prezentácia dnes znamená publikáciu v zahraničnom vydavateľstve a v anglickom jazyku. Aj na Slovensku sa tak pre právnych mysliteľov stáva prístupnejšou poznanská škola právneho myslenia. Už pri prelistovaní predloženej antológie textov jej predstaviteľov prekvapí dlhodobá kontinuita vývoja a rastu tohto vedeckého smeru. Prvý z nich pochádza z roku 1936 a niekoľko záverečných vzniklo nedávno, vlastne v súčasnosti. Uvedené vystupuje do popredia na pozadí drámy poľských dejín minulého storočia. Ani zmeny režimov a striedanie s nimi spojených ideológií nerozvrátili napredovanie serióznej vedeckej práce v rámci poznanského smeru (školy?) spoločenskovedného myslenia. Terminológia niektorých príspevkov odráža dobu vzniku, ale neznižuje kvalitu ich obsahu.

Ako už bolo naznačené, poznanská škola právnej teórie vyrastá v kontexte tamojšieho smeru spoločenskovedného myslenia, známeho hlavne metódou idealizácie, pripomínajúcej názvom a pri prvom pohľade aj obsahovo, ideálne typu M. Webera. Podstatne sa však od nich líši. Už na tomto mieste možno pripomenúť jeden z charakteristických znakov metódy idealizácie i poznanskej školy právnej teórie. Zaoberajú sa viac tým, ako spoločenské vedy a právo fungujú, ako tým, aké by mali byť. Sú teda metodoló-

gie a teórie toho, čo je, a nie čo byť má. Táto metodológia vyrastá z poznania toho, čo vedci robia, a nespočíva v pokuse predpisovať im, ako majú postupovať. Predstavitelia poznanskej školy neskrývajú svoje hodnotové preferencie, ale nezamieňajú ich s vedeckým poznáním.

Po formálnej stránke sa kniha člení na 24 kapitol, ale okrem prvej z nich venovanej základom a dejinám poznanskej školy právnej teórie ide o v minulosti inde publikované samostatné štúdie alebo ucelené časti väčších prác rôznych autorov. Takýto spôsob zostavenia knihy z nej robí reprezentatívnu antológiu, ale nie vedeckú monografiu. V jednom rozsiahlejšom zväzku tak čitateľ nájde asi najvýznamnejšie texty tohto smeru právneho myslenia.

Prvá kapitola Poznaňská škola právnej teórie: pôvod – ľudia – myšlienky od M. Smolaka a P. Kwiatkowského je jedinou napísanou pre túto publikáciu, čiže takou, ktorá ešte nebola zverejnená inde. V súlade so svojím názvom poskytuje ucelený obraz jedného smeru právneho myslenia, a je teda štúdiou z najnovších dejín právneho myslenia. Jej prečítanie umožňuje využívať tézy tohto pôvodného spôsobu uvažovania o práve a poznávaní práva. Zároveň zaujme do tej miery, že čitateľ asi obráti pozornosť i na ďalšie texty.

Aj keď sa v názve knihy píše o škole právnej teórie, ide o metodologický prístup uplatňovaný vo viacerých odvetviach verejného aj súkromného práva. Vždy však so zameraním na riešenie jasne vymedzeného problému a bez ambície vytvoriť všeobecnú či veľkú teóriu alebo filozofiu práva. Kto hľadá odpovede na otázky typu, čo je právo, aké sú jeho historický

* Táto recenzia bola spracovaná v rámci projektu APVV-19-0090 *Právna metodológia pre dobu právneho pluralizmu*.

pôvod a funkcia, nájde tu, ak vôbec, tak jednotlivé vety, nie však pokusy o „veľké teórie“. Možno práve tematické zameranie, ba až sebaobmedzenie umožnilo poznanskej škole pretrvať zmeny štátnych ideológií.

Typickými tematickými okruhmi, do ktorých možno začleniť väčšinu kapitol, sú teória noriem, pramene práva a výklad práva. Ide o tie časti právnej teórie, ktoré majú priamy význam pre právnu prax, čo zjavne zodpovedá myšlienkovému svetu ich autorov. Nikdy nejde o všeobecné uvažovanie o práve, aké je a už vôbec nie o tom, aké by malo byť. Aj jednotlivé vyjadrenia o týchto otázkach sa týkajú jednotlivých a jasne ohraničených problémov, i keď sú hodnotovo ukotvené. To dodáva textom rozmer nadčasovosti, čiže zmierňuje ich závislosť od kontextu doby vzniku.

Všetky state charakterizujú intelektuálna a metodologická disciplína a transparentnosť, ktoré sa v prostredí vzniku zjavne cenia viac ako elegancia a prítlačivosť výkladu. Myšlienkové línie jednotlivých kapitol sú jasné a sledovateľné. Ich argumentácia je presvedčivá v rámci paradigmy poznanskej školy, ktorej sa dôsledne pridriavajú. Využívajú čiastočne vlastnú terminológiu, ktorá robí text ťažšie zrozumiteľným pre čitateľa naučeného uvažovať v bežných právnických pojmoch. Nastoľuje to otázku, či a do akej miery je vhodné, aby si jednotlivé smery právneho myslenia budovali aj vlastný kategoriálny aparát.

Staršie texty objasňujú základy poznanskej školy a aplikujú ich na konceptné otázky prakticky zameranej právnej teórie. Novšie príspev-

ky sa zaoberajú aktuálnymi otázkami, napríklad zvláštnosťami výkladu ústavného práva v porovnaní s výkladom v iných právnych odvetviach. Využívajú pritom rozhodnutia poľského ústavného tribunálu, ku ktorým pristupujú viac ako k predmetu výskumu a len následne ako k autoritatívnym argumentom. V tomto kontexte je vhodné pripomenúť, že autorkou state o tejto otázke je bývalá ústavná sudkyňa S. Wronkawska. Asi žiadny smer právneho myslenia súčasnosti sa v našej časti sveta nevyhol rozporuplnej téme trestnoprávneho postihu za činy spred roku 1989, a tak možno i v tejto knihe nájsť kapitolu o výklade práva v dobe politickej transformácie.

Niektoré, hlavne staršie texty, sú koncepčne blízke analytickej jurisprudencii anglosaského razenia, ďalšie čerpajú z marxizmu ako vedeckej školy, nie však dobovej štátnej ideológie. Spojenie využívania dobových a miestnych vplyvov, pokiaľ ide o témy i metodológiu s vlastnou paradigmou, robí z poznanskej školy právnej teórie dlhodobou produktívny smer právneho myslenia. Jeho znalosť by v slovenských podmienkach mohla pre právnych teoretikov patriť k samozrejmostiam, ako poznanie diel H. L. A. Harta a právneho neoінstitucionalizmu. Dobrým štartom štúdia tohto smeru je recenzovaná antológia a v jej rámci zvlášť kapitola Právnická interpretácia od L. Nowaka, obsahujúca aj vysvetlenie metódy idealizácie – konkretizácie predstavujúcej asi jadro „poznanskej paradigmy“.

Eduard B á r á n y*

* JUDr. Eduard B á r á n y, DrSc., Ústav štátu a práva SAV, Bratislava.